

Лекція 7. Технологія соціально-педагогічної роботи з юними матерями

Мета: визначити особливості реалізації технології соціально-педагогічної роботи з юними матерями

План

1. Поняття „юне материнство». Причини народження дітей в юному віці.
2. Наслідки народження дітей неповнолітніми. Девіантне материнство.
3. Технології соціально-педагогічної роботи з юними матерями на макрорівні.

Термін **«юне материнство»** – ранній вік жінок, які народили дитину.

Нижня вікова межа юного материнства визначається віком вступу до пубертату та початком менархе у дівчат. з 10-12 років. Верхня вікова межа, на думку представників західної школи соціальної роботи, становить 21 рік, що знаменує набуття повноліття.

В Україні верхня вікова межа юного материнства становить 18 років — це вік повноліття. Однак, на нашу думку, юними матерями треба вважати не лише неповнолітніх, а й дівчат, які народили дитину до 21 року, оскільки, як правило, до цього віку молода людина набуває самостійності, починає професійну кар'єру.

Поняття *технології соціально-педагогічної роботи з юними матерями* трактується як ефективний спосіб організації соціально-педагогічної допомоги, спрямований на визначення потреб і розв'язання проблем юних матерів із використанням необхідних соціальних ресурсів на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Під технологіями соціально-педагогічної роботи з юними матерями макрорівня ми розуміємо стратегії вирішення проблеми на міжнародному, національному, регіональному рівнях, зокрема, вироблення відповідних механізмів соціальної політики для розв'язання існуючої проблеми. Наприклад, у Великій Британії розроблено національну стратегію вирішення проблеми юного материнства, що відображена в офіційних документах країни і є напрямом соціальної політики.

У 1998 році прем'єр міністр Великої Британії зробив заявку фахівцям у галузі соціології на проведення дослідження щодо причин юного материнства та визначення шляхів їх подолання, після чого було розроблено Національну стратегію з превенції та вирішення проблеми юного материнства. її метою було визначено зниження кількості вагітностей серед підлітків на 50%, значне поліпшення і розвиток діяльності служб репродуктивного здоров'я молоді. З одного боку, передбачалося розширення й вдосконалення превентивної освіти для підлітків і молоді в сфері репродуктивного здоров'я, з іншого, — впровадження конкретних заходів по забезпеченню юних матерів житлом (30% юних матерів не мають можливості проживати разом із своїми батьками чи з батьками партнера), харчуванням, транспортом, а також сприянню в підвищенні їх освітнього рівня.

Національна стратегія з превенції та вирішення проблем юних матерів передбачає ініціювання акцій та кампаній на національному, регіональному та локальному рівнях; національну кампанію з допомоги молодим людям у подоланні тиску з боку однолітків і прийнятті відповідального рішення, профілактику проблеми через впровадження освітніх програм з репродуктивного здоров'я, статевого виховання та вміння будувати сталі

стосунки; організацію ефективної підтримки юних вагітних і батьків шляхом забезпечення можливості продовжувати освіту, брати участі у тренінгових програмах, мати змогу працевлаштуватися. У 1999 році з метою впровадження національної стратегії на регіональному і локальному рівнях було засновано відділ юного материнства при департаменті охорони здоров'я. Спеціалісти відділу поставили за мету зменшити рівень народжуваності у неповнолітніх на 50% до 2010 року та на 60% збільшити кількість юних матерів, які можуть отримати освіту та роботу [8].

У кожному з 148 регіонів країни працюють **координатори з юного материнства**. До **обов'язків** цих координаторів **входить**: впровадження національної стратегії з подолання проблеми юного материнства та забезпечення ефективної допомоги неповнолітнім матерям та їх дітям; залучення ресурсів місцевих громад до вирішення проблеми; забезпечення міжсекторної взаємодії на регіональному рівні для ефективного розв'язання проблеми; лобіювання національної стратегії в органах виконавчої влади; інформування про національну стратегію з подолання проблеми юного материнства через ЗМІ, участь у коаліціях, конференціях, нарадах.

Технології соціально-педагогічної роботи з юними матерями на *мезорівні* передбачають організацію соціальної та соціально-педагогічної роботи з юними матерями з використанням групових форм роботи та залучанням ресурсів громади. Даний тип технологій передбачає наступні **етапи**: визначення проблеми (її поширеності, особливостей відповідно до типу поселення, можливих ресурсів для вирішення); розробка концепції розв'язання проблеми на місцевому рівні з урахуванням очікуваних результатів; планування діяльності соціальних служб, громадських організацій, влади для вирішення проблеми; організація соціально-педагогічної роботи з юними матерями у громаді; здійснення моніторингу¹ проведеної роботи. *До технологій соціально-педагогічної роботи з юними матерями належать створення сервісних центрів (притулків або групових будинків) для юних мам та їх дітей, організація тренінгових програм із підготовки до народження дитини, розвитку батьківської компетентності та соціальних навичок у громаді; організація груп самопомоги, освітні технології.*

Опишемо технологію організації притулків і групових будинків для юних матерів у США, що існують у країні з 90-х років ХХ ст. У притулках або сервісних центрах неповнолітнім матерям та їхнім дітям допомагають адаптуватися до життя, навчитися доглядати за дитиною, одержати спеціальність і роботу.

Технологія потрапляння юної матері до відповідних центрів складається з наступних етапів: 1. Інформування щодо діяльності центрів (інформацію розміщують у клініках планування сім'ї, громадських організаціях). 2. Вивчення індивідуальної ситуації, в якій опинилася юна матір. На даному етапі працює міждисциплінарна команда фахівців, до якої входять соціальний працівник, психолог, юрист. 3. Прийняття рішення щодо необхідності направлення неповнолітньої матері до Центру підтримки. Як правило, до Центру направляють юних матерів, які висловили бажання залишити дитину та не мають відповідної підтримки з боку батьків або партнера. 4. Підготовка юної матері до розміщення у Центрі. Соціальний працівник проводить низку зустрічей із юною жінкою та пояснює їй правила та умови перебування в Центрі, права та обов'язки неповнолітньої матері, можливі інтервенції. 5. Допомога у розміщенні в Центрі юної матері з дитиною. її здійснює соціальний працівник, який бере участь в оформленні документів та організації транспорту. 6. Адаптація до умов Центру (проходить протягом перших 1,5 місяців проживання за участю психолога та соціального працівника). Як правило, процесу адаптації сприяє участь у групі самопомоги, що діє на базі Центру. 7. Створення умов для активізації

внутрішніх і зовнішніх ресурсів юної матері. Діяльність Центрів побудована таким чином, щоб неповнолітні матері вчилися самостійно доглядати за дитиною, вести господарство, могли навчатися та працювати. Режим дня та діяльність спеціалістів має стимулювати матерів-підлітків до опанування соціальними ролями. 8. Розробка плану втручання з метою підготовки юної матері до самостійного життя. План втручання розробляє міждисциплінарна команда, яка визначає термін перебування у Центрі, методи та форми роботи з юною вагітною. 9. Реалізація плану втручання на базі Центру. 10. Підготовка до виходу з Центру. Проводиться за участю представників команди Центру, які допомагають у пошуках помешкання та роботи, залучають ресурси громадських і приватних організацій, забезпечують зв'язок із соціальною службою. 11. Забезпечення соціального патронажу за місцем проживання. Соціальний працівник, який опікується юною матір'ю, забезпечує її патронаж (та дитини) за місцем проживання або встановлює зв'язок із соціальною службою та організовує відповідну підтримку протягом перших трьох місяців проживання юної матері та дитини в громаді. Подібні технології існують і в інших країнах, зокрема у Франції, Австрії, Польщі.

В Україні мережу центрів «Мати разом із дитиною» було започатковано з 2005 року за активної участі таких громадських організацій, як «Надія та житло для дітей», «Кожній дитині» та Державного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, де використовуються напрацювання зарубіжної практики соціальної роботи.

Технологія проведення тренінгу з розвитку батьківської компетентності та соціальних навичок широко впроваджується у США, Великій Британії, Швеції, Данії та інших країнах. Тренінг, як правило, організують соціальні працівники за участю міждисциплінарної команди, що створюється на базі територіальної громади.

Тренінгова програма включає 10-12 занять. У групі можуть брати участь як вагітні юного віку, так і юні матері, які виховують дитину. До участі заохочують батька дитини, а також членів розширеної родини, бабусь, дідусів. Тематика тренінгових занять спрямована на оволодіння навичками здорового способу життя, виховання та догляд за дитиною. Під час тренінгових сесій обговорюються наступні теми: здорове харчування під час вагітності та годування груддю; значення здорового способу життя для розвитку дитини та здоров'я матері — подолання негативних звичок; психологічні проблеми юної матері — як налагодити стосунки з родичами-однолітками; догляд за дитиною раннього віку; грудне вигодовування та годування дитини раннього віку; організація режиму дня; безпечне середовище для дитини раннього віку; як розвивати дитину раннього віку; значення освіти для розвитку родини; методи заохочення та покарання дитини без насильства; як передбачити повторну вагітність.

Заняття проводять соціальний працівник, психолог, до них також залучають фахівців-медиків. Тематика занять формується залежно від складу групи учасників. Особлива увага приділяється формуванню згуртованості групи учасників, встановленню подальших контактів між ними. У великій Британії та США спеціалісти соціальних служб інформують юних вагітних і матерів про можливість участі в тренінгу; допомагають із транспортом, у разі необхідності. Поки юні матері беруть участь у тренінгу, з дітьми проводять ігри фахівці у спеціальній кімнаті.

До технологій соціально-педагогічної роботи з юними матерями на мезорівні можна віднести освітні технології. Оскільки юні мами зайняті дітьми, в США розробляються технології дистанційного навчання за допомогою Інтернету, інформаційні сайти для юних матерів. Графік дистанційного навчання розробляється педагогом, і юна мати може виконувати програму вдома, періодично надсилаючи результати своєї роботи.

На сайтах для юних матерів можна отримати інформацію про етапи розвитку дитини, здоровий спосіб життя, а також про організації, що надають допомогу та спеціалізовані консультації.

Технології соціально-педагогічної роботи з юними матерями на мікрорівні спрямовані на вирішення проблем на індивідуальному рівні з урахуванням ресурсів сім'ї та оточення. Дана технологія передбачає вивчення конкретних випадків та індивідуальну допомогу з урахуванням клієнт-центрованого та міждисциплінарного підходів. У Великій Британії над конкретною ситуацією, в якій опинилась юна мати працює, як правило, міждисциплінарна команда фахівців, до якої входять соціальний працівник, психолог, психотерапевт, педагог, лікар. Дану роботу координує соціальний працівник, який відповідає за збір первинної інформації про юну матір та її дитину, визначення проблем і потреб клієнта, складання плану втручання в ситуацію разом із клієнтом, формування міждисциплінарної команди спеціалістів та її координацію, здійснення плану втручання та підведення підсумків. Випадки, що трапляються з юними матерями, як правило, містять проблеми різного характеру і потребують довготривалої підтримки з боку спеціалістів.

До розробки та впровадження технологій соціально-педагогічної роботи з юними матерями в практиці зарубіжних країн залучають не тільки представників державних організацій соціального сектору. Вагому роль у розвитку даного типу технологій відіграють громадські організації, ініціативи з боку громади. Розробіть план втручання в ситуацію, проаналізувавши випадок, наведений нижче.

Наталя, якій 18 років, мешкає разом із мамою та бабусею. У неї гарні оцінки у школі, вона любить навчатися. Після закінчення школи Наталя почала працювати секретаркою та поступила навчатися на заочне відділення. Рік по тому вона познайомилася з Олександром, якому 23 роки, та закохалася в нього. Коли завагітніла, Олександр сказав дівчині, що дитина не його і треба «щось робити». Наталя хотіла зберегти дитину, але боялася сказати про вагітність мамі та бабусі. Коли став помітним живіт, родичі дізналися про майбутню дитину та стали засуджувати Наталю, натякаючи на штучні пологи... Наближався до завершення термін вагітності, й мати Наталі почала наполягати на тому, щоб дитину віддати до Будинку дитини - так буде краще. Бабуся називала Наталю образливими словами. А батько, коли дізнався про її вагітність, обізвав її проституткою та сказав, що допомагати не буде (він пішов із родини, коли дівчині було 10 років). Наталя плакала по ночах, і все казала, що хоче виховувати свою дитину. Її подруга пообіцяла, що підготує необхідні речі для дитини, та порадила звернутися до соціальної служби. Згодом Наталя народила здорову дитину — хлопчика.

Лекція 8. ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ

Наприкінці лекції ви дізнаєтесь наскільки ви є соц.. активними та що потрібно робити, щоб підвищити власну соц. активність.

1. Основні поняття «активність», «соціальна активність».
2. Структура соціальної активності. Характеристики соціальної активності суб'єкта.
3. Розвиток соціальної активності учнівської молоді.

4. Технології розвитку соціальної активності молоді.

1. Основні поняття

На сучасному етапі розвитку українського суспільства становлення молоді відбувається в складних умовах перебудови існуючих цінностей і формування нових відносин. Сучасна молодь розвивається в умовах ризику, в умовах невизначеності. Внаслідок чого у молодих людей спостерігається песимізм, розгубленість, невіра в майбутнє і небажання що-небудь міняти в сьогодні. Особливо ці настрої виявляються у сільській молоді, яка часто не має можливостей для самореалізації, прояву лідерських, творчих якостей, у зв'язку з відсутністю центральної ланки соціалізації - значущої соціально - корисної діяльності.

Зниження рівня соціальної активності молоді породжує деградацію особистості, і негативно позначається на розвитку суспільства в цілому. Крім того, зниження соціальної активності молоді - це реальна загроза демократії, оскільки наступні покоління все менше будуть включатися у відповідні суспільні практики.

Разом з тим, молодь є соціально-демографічною групою, яка у більшій мірі, ніж інші, націлена на підвищення свого соціального статусу та освоєння нових соціальних ролей. Її можна розглядати, з одного боку, як таку, що найбільш адаптується, а з іншого - ініціативну та інноваційну частину соціуму, здатну забезпечити реалізацію ключових напрямків розвитку українського суспільства.

У сучасних умовах соціокультурної трансформації суспільства важливими залишаються проблеми підготовки людини до свідомої участі у житті соціума, формування її соціальної і культурної компетентності, готовності до самостійного життєвого вибору. Приоритетним стає завдання виховання особистості, якій притаманна соціальна активність, яка прагне до усвідомленої участі в різних сферах соціальної практики.

Термін «активність» використовується в різних сферах науки і має декілька значень:

– **активність живих істот** — один з основних і необхідних проявів життя, внутрішня спонукальна сила, спрямована на задоволення потреб організму.

– **активність людини** як якість особистості, її здатність змінювати оточуючу дійсність відповідно до власних потреб, поглядів, цілей. Активність людини і форми її виявлення розвинулись історично й мають **соціально спрямований** характер.

–**активність соціальна** (від лат. *activus* - діяльний, енергійний) - характеристика способу життєдіяльності соціального суб'єкта (індивіда, групи), що фіксує свідому спрямованість його діяльності та поведінки на зміну соціального середовища, умов, інститутів відповідно до нагальних потреб, інтересів, цілей, ідеалів; сукупність методів, процедур, спрямованих на зміну соціальних умов відповідно до потреб, інтересів, цілей та ідеалів особистості, на висунення і реалізацію соціальних інновацій, формування в собі необхідних соціальних якостей.

2. Соціальна активність молоді

Соціальна активність особистості — це системна соціальна якість, в якій виявляється та реалізується рівень її соціальності, тобто глибина та повнота зв'язків особистості із соціумом, рівень перетворення особистості на суб'єкта суспільних відносин.

Соціальна активність – складна інтегрована якість особистості, що виявляється в ініціативній, спрямованій соціально значущій діяльності і готовності діяти в інтересах соціальної спільності.

Сутнісні характеристики соціальної активності:

– самодетермінірованность (джерело соціальної активності, потреби особистості, внутрішнє, усвідомлене спонукання, обумовлене сформованим уявленням «необхідного майбутнього», значущого для особистості);

– включеність в соціальну взаємодію (соціальна активність є результат усвідомлення особою взаємозв'язку із соціумом і конструювання способу взаємодії з ним, що дозволяє розкрити свій потенціал; вона виявляється в особливій формі – соціальній продуктивній діяльності, спілкуванні, пізнанні);

– просоціальність (спрямованість на перетворення носія активності і соціуму у соціально позитивному напрямі на користь суспільства і особистості, відповідно до соціальних норм, законів і етичних ідеалів).

В отечественной научной литературе социальная активность молодежи рассматривалась преимущественно либо как политическая активность (участие в выборах, членство в общественных объединениях и т.п.), либо как культурная активность (принадлежность к неформальным молодежным движениям, субкультурным сообществам и т.п.). В последние годы в связи с развитием добровольчества увеличилось количество работ, исследующих этот феномен, анализирующих мотивацию участия молодежи в добровольческом движении, принципы и формы организации молодежного служения.

Важливими **ознаками соціальної активності** особистості є сильне, стале прагнення впливати на соціальні процеси та дієва участь у суспільних справах, прагнення змінити, перетворити або, навпаки, зберегти, зміцнити існуючий соціальний лад, його форми та елементи.

Здійснюється шляхом освоєння, збереження або руйнації існуючих чи створення нових умов, життєво важливих зв'язків із природним та соціальним середовищем, формування особистих соціальних якостей. Здійснюється в індивідуальній, груповій, колективній, масовій, трудовій, політичній, організаційній, управлінській, культурній, дозвільній та інших формах в усіх сферах життя суспільства.

Міру соціальної активності можна визначити, зіставляючи наступні характеристики суб'єктів :

1) мобільність (гнучкість поведінки, що проявляється у здатності людини вчасно змінювати стратегію або спосіб дій у відповідності з умовами);

2) різноманіття сфер і способів діяльності (СА вища в осіб, які включені до більшого числа соціальних спільнот і суспільних зв'язків);

3) усвідомленість своїх дій, як суспільно значущих вчинків;

4) використання соціально-позитивного досвіду інших суб'єктів, що дає можливість посилити інтенсивність перетворюючої діяльності;

5) творчий потенціал як підґрунтя для генерації нових способів вдосконалення чи перетворення соціокультурного середовища.

Соціальна активність досить різноманітна за своїм змістом, спрямованістю, рівнем усвідомлення. Виділяють три основних критерії соціальної активності (див. табл. 20.1)

Таблиця 20.1

Критерії соціальної активності

Критерій	Характеристика
Інтереси, потреби та цінності на які спрямована активність	Цей критерій дозволяє виявити широту цінностей особистості, рівень її інтересів. Саме за цим критерієм, перш за все, активність можна поділити на позитивну і негативну. Найвищою цінністю є життя людини, причому життя заради блага для інших людей. Позитивно активна особистість живе заради суспільних інтересів, а не тільки для себе. Піклуючись про все суспільство взагалі, така особистість тим самим робить добро всім, а тому й собі. Це вища ступінь усвідомлення свого призначення як людини.
Рівень сприйняття особистістю інтересів, цінностей та потреб	1. Емоційний рівень – цінності засвоюються поверхнево, але в яскравій емоційній формі. Там, де в соціальній активності переважають емоції, часто й виникають конфліктні ситуації 2. Рівень знань - більш глибоке і конкретне засвоєння цінностей та потреб, цей рівень передбачає розуміння особистістю самої сутності процесу чи знання основних його причин.

	<p>3. Рівень вольових спрямувань - формуються певні соціальні установлення, готовність до дій. На цьому рівні від особистості, як правило, потрібні рішучість, вміння взяти на себе відповідальність і керування певними діями людей тощо.</p> <p>Всі перераховані критерії соціальної активності можуть бути притаманними одній і тій самій особистості, але це, як правило, буває досить рідко. Частіше кожній окремій особистості притаманний один з вказаних рівней. Але у будь-якому випадку ефективність соціальної активності буває лише за наявності єдності всіх трьох рівнів: поєднання знань, почуттів та волі.</p>
<p>Характер реалізації цінностей, інтересів, потреб.</p>	<p>Тут розкриваються особливості їх реалізації. Показниками рівня реалізації виступають характер, масштаби, результати та форми діяльності. Тут важливо, як реалізуються певні інтереси, потреби: формально чи творчо, якщо творчо, то який рівень цієї творчості, суперечливо чи логічно послідовно, однопланово чи багатопланово тощо. Від виконання цих умов залежить результат певної діяльності, на який і спрямована соціальна активність особистості або їх груп.</p>

Для успішної діяльності і досягнення бажаного результату потрібне злагоджене поєднання всіх трьох критеріїв активності. Якщо це правило не виконується, то активність стає неповною, неефективною, нерівноваженою, що не тільки не поліпшує стан суспільства, а часто приводить до згубних наслідків.

Напрями розвитку соц.. активності молоді:

Молодіжний рух як форма вияву соціальної активності молодого покоління є найефективнішим механізмом взаємодії нових поколінь із суспільством. У рамках молодіжного руху молода людина не лише проходить соціалізацію, здобуває необхідний досвід, але й самореалізовується.

Субкультури — сукупність культурних зразків, тісно пов'язаних з домінантною культурою і у той же час відмінних від неї. У антропології — група людей у межах більшого суспільства з відмінними стандартами та моделями поведінки.

Волонтерство - Добровільна неприбуткова діяльність фізичних осіб — волонтерів, спрямована на надання допомоги особам, що перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги; сприяє самореалізації волонтера.

Самоврядування — автономне функціонування будь-якої організаційної структури (підсистеми), правомочне прийняття нею рішень з внутрішніх проблем, включення виконавців у процеси вироблення рішень; колективне управління як участь усіх членів організації, населення в роботі відповідного органу управління. До принципів самоврядування належать: повний демократизм, гласність, відповідальність за рішення, що приймаються, та виконання їх.

Студентське самоврядування — самостійну громадську діяльність студентів із реалізації функцій управління ВНЗ, яка визначається ними і здійснюється у відповідності до мети та завдань, що стоять перед студентськими колективами.

Показниками **активності особистості у сфері вільного часу** виступає можливість вільного вибору будь-яких видів культурно-дозвільної діяльності, зростання творчої активності, самоосвіта, культура відпочинку та любительські заняття, ступінь включення в спілкування.

Активність учня (учнівської молоді) – це його внутрішня здатність мислити, діяти, робити вчинки, включатися в дозвільної справи, виходячи з власних спонукань, інтересів, цілей. Вільний час – це світ випадковості. Потенційна активність виводить на формування моральних прав, на психологічну готовність свідомо виявляти свободу волі. Щоб її реалізувати, потрібен досвід для конкретних актів поведінки й діяльності, необхідні педагогічні умови для самостійного вибору, його стимулювання, формування в школярів готовності та здібностей діяти на основі свого вибору.

Змістова складова розвитку соціальної активності учнів відображає цілеспрямований вплив адміністрації школи, вчителів та вихователів, організаторів виховної роботи на стан соціальної активності учнів, хід реалізації спільних виховних справ, соціальних акцій та проектів тощо.

Завдання розвитку соціальної активності учнів (учнівської молоді):

- створення спеціальних умов для запровадження та проведення соціальних акцій, програм, проектів, збагачених педагогічними технологіями, методиками, тренінговими вправами тощо;
- упорядкування інтересів та прагнень учнів та їхніх батьків або осіб, що їх замінюють стосовно їхньої соціальної діяльності;
- залучення до роботи школи представників із соціальних установ, громадських об'єднань, дитячих та молодіжних організацій;
- соціалізація учнівської молоді, робота над їхнім розвитком як соціальних особистостей, становлення ціннісних орієнтацій, Я-концепції;

- збагачення особистісного досвіду учнівської молоді щодо досвіду діяльності у соціумі, спілкування з різними соціальними групами тощо;

- розвиток емоційної та вольової сфери учнівської молоді у колективній (груповій) діяльності, результатом чого є продукти їх спільної колективної (групової) творчої роботи, що знаходить вираження у матеріальній і нематеріальній формах;

- проведення активної роботи з фізичного розвитку і оздоровлення учнівської молоді, що має забезпечити їхню готовність до дотримання та пропагування у соціумі здорового способу життя тощо.

3. Принципи соціальної активності учнівської молоді як системи:

- Основа процесу розвитку соціальної активності учнівської молоді - орієнтація на інтереси особистості, що є рушійною силою у здійсненні соціальної діяльності, прагненні до позитивних змін у соціальному житті міста, регіону, країни тощо.

- Спільна участь дитячих та молодіжних організацій, громадських об'єднань, школи в соціальних програмах, акціях та проектах.

- Пріоритетність у побудові партнерських стосунків між вчителями, соціальними педагогами та учнями під час розробки нових соціальних акцій, участі у соціальних програмах і проектах, установка на ефективне вирішення спільних соціальних проблем.

- Колективність та колегіальність адміністрації школи, соціально-психологічної служби та вчителів у досягненні мети і завдань розвитку соціальної активності учнів.

Організаційними умовами, покликаними забезпечити зростаючі потреби суспільства в соціально активному підростаючому поколінні, мають стати: пошук, відбір та адаптація соціально-педагогічних технологій розвитку соціальної активності молоді.

мотивов соціальної активності у всей соціально активної молодежи наиболее выраженными являются: социальное обучение, самореализация, общение.

На виконання Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2009-2015 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2009 № 41 педагогічними колективами навчальних закладів міста Києва проводиться робота, спрямована на формування соціальної активності та громадянської самосвідомості молоді через розвиток органів учнівського врядування.

Учнівське самоврядування у своїй діяльності повинно сприяти головній меті освіти:

- створенню сприятливих умов для особистісного становлення дітей; - забезпеченню їх збалансованого розвитку; - узгодженості основних тенденцій до самореалізації, саморозвитку та самозбереження; - формуванню життєвої компетентності; - розвитку ціннісного ставлення до світу природи, культури, людей, самих себе.

Сприяння розвитку самоврядування дітей та учнівської молоді в Україні покликаний інформаційно-методичний веб-ресурс “Школа самоврядування” (<http://liderorg.at.ua>), створений у вересні 2010 року за результатами Всеукраїнського збору учнівських лідерів. Зміст сайту складають інформаційно-методичні матеріали, практичні поради, досвід роботи обласних, районних, міських органів самоврядування дітей та учнівської молоді, адреси державних та громадських організацій, новини дитячого та молодіжного лідерського руху, перелік корисних посилань на веб-ресурси, список літератури, випуски всеукраїнської молодіжної газети “Лідер-клуб”. Матеріали сайту дають можливість учнівським лідерам спілкуватися з питань розвитку різних напрямів своєї діяльності, обмінюватися досвідом, порадами, цікавою інформацією. Також на сайті проводяться он-лайн-засідання комісій Всеукраїнської ради старшокласників. (Лист МОН «Про перспективи розвитку органів учнівського самоврядування в умовах динамічних суспільних змін» від 08.12.2010 № 1/9-892).

Сучасна учнівська молодь вимагає інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу в позаурочний час. Авторитарні методи та форми навчання не сприяють розвитку громадянської активності старшокласників. А тому, педагогам-організаторам потрібно ширше використовувати в роботі з учнівськими лідерами інноваційні форми виховної та навчальної роботи.

Заслуговує на увагу **досвід роботи гімназії № 191 імені П.Тичини Дніпровського району** по використанню в практиці роботи з учнівським врядуванням інтерактивних форм навчально-виховної роботи таких як: дебати, ігри з елементами квесту, флешмоби, тренінги.

Дебати — командна, рольова інтелектуальна гра, суть якої полягає в тому, що обрані команди аргументовано доводять тезу, запропоновану до обговорення, а інші — опонують їм. (Фр. *debat*) — чітко структурований і спеціально організований публічний обмін думками між двома сторонами з актуальної теми. Дебати дуже вдало вписуються у роботу учнівського самоврядування, допомагаючи дітям навчитися критично мислити, сприяють розвитку ораторських умінь, пізнавальної активності та підвищують самооцінку дитини. Темі дебатів можуть бути різними, в залежності від потреб та попиту. (Наприклад, у гімназії проводились дебати на такі теми: «Чи обов’язково є

шкільна форма?», «Оцінка «2» сприяє покращенню рівня знань чи, навпаки, відбиває бажання вчитися?», «Учнівське самоврядування – міф чи реальність?» та інші.)

Гра по станціях з елементами квесту. Квест (від англ. quest - пошук, пошуки пригод) - аматорське спортивно-інтелектуальне змагання, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань 7 командами або окремими гравцями. Під час гри команди вирішують логічні завдання, здійснюють пошук на місцевості, будують оптимальні маршрути переміщення, шукають оригінальні рішення і підказки. Після завершення виконання чергового завдання команди переходять до виконання наступного. Перемагає команда, яка виконала всі завдання швидше за інших. Темі квестів можуть бути різними. Вік та кількість учасників необмежена. Станції повинні бути відображені у маршрутних листах чи картах. Грати можна як в приміщенні школи, так і на подвір'ї, чи на природі. Організація квесту потребує великої підготовчої роботи. Дана форма роботи сприяє виробленню у лідерів учнівського самоврядування навичок планування, командної роботи, розвиває креативність, винахідливість, та виховує відповідальність за себе і своїх товаришів. В гімназії практикується квест для першокурсників - «Лідерський». Головна мета квесту - згуртувати учнівські колективи першокурсників, допомогти їм у створенні дієвих органів самоврядування в кожному класі, а також, виявити нових лідерів для участі у загальногімназійних заходах.

Флешмоб (можна флеш моб або флеш-моб, англ. Flash mob — «спалахуючий натовп») — це заздалегідь спланована масова акція, зазвичай організована через Інтернет або інші сучасні засоби комунікації, у якій велика кількість учнів оперативно збирається у громадському місці, протягом декількох хвилин виконують заздалегідь узгоджені дії (сценарій) і потім швидко розходяться. Флешмоби можуть бути: танцювальні, мережеві, політичні, соціальні, театральні та ін. В умовах школи дуже вдало можна організовувати танцювальні флешмоби. На відміну від квесту флешмоб не потребує великої підготовчої роботи, головне в ньому – поінформувати та зацікавити майбутніх учасників. Вперше Учнівською Радою гімназії був реалізований такий масштабний проект восени 2013 року на День учнівського самоврядування. Організаторам вдалося залучити понад 60 учнів гімназії, які лише після трьох репетицій продемонстрували феєричний танок. 8

Тренінг (від англ. to train - виховувати, навчати) - це одна із форм навчання і передачі інформації. В гімназії № 191 імені П. Тичини тренінги застосовуються в навчанні «Школи лідерського активу». Діти, учасники

тренінгу, набувають необхідних практичних навичок у спілкуванні, питаннях вирішення конфліктів, формуванні колективу.

Технологію підвищення соціальної активності молоді як різновид соціально-педагогічної технології, ми розуміємо, як сукупність послідовних операцій, процедур цілеспрямованого впливу на молодь, як соціальну групу, і реалізації заздалегідь намічених планів (проектів, програм) з метою отримання суспільно значущого результату.

Розглянемо **етапи технології підвищення соціальної активності молоді**, як різновиду соціально-педагогічних технологій (по І.Г.Зайнишеву):

Підготовчий етап – виявлення, оцінка та ранжування проблеми низького рівня соціальної активності молоді, з'ясування факторів, що обумовили її виникнення.

Етап цілепокладання – первинне формулювання цільової установки діяльності фахівців та організаторів соціальної роботи. Мета обумовлює вибір засобів і способів її досягнення, визначає напрями пошуку додаткових джерел інформації про умови і соціальному середовищі життєдіяльності клієнтів.

Етап обробки інформації – пошук додаткових джерел інформації, збір та систематизація інформації, її аналіз та узагальнення. Висновки, що випливають з результатів аналітичної роботи, складають змістовну базу для уточнення мети і завдань, для вироблення програми дій, визначення змісту, організаційних форм і методів соціальної роботи.

Процедурно-організаційний етап – послідовна реалізація намічених програмою заходів соціального впливу конкретними виконавцями в означений час і строки, зіставлення і порівняння результатів з критеріями успішності соціальної діяльності.

Контрольно-аналітичний етап – аналізуються підсумки діяльності фахівця, виявляються фактори, що сприяють позитивному вирішенню завдань соціальної діяльності, і намічаються шляхи усунення недоліків [7, с.128].

До методів технологічного процесу підвищення соціальної активності молоді, як соціально-педагогічної технології можна віднести наступні (по Нікітіної та Глуховой).

- Методи формування свідомості (розповідь, пояснення, роз'яснення, лекція, етична бесіда, умовляння, навіювання, інструктаж, диспут, приклад);

- Методи організації діяльності та формування досвіду поведінки (вправа, привчання, педагогічне вимога, доручення, виховують ситуації);

-Методи Стимулювання і корекції (заохочення, покарання, змагання) [5, с.66].

Кострикін А.В. виділяє наступні форми технологічного процесу підвищення соціальної активності молоді:

- Тренінг / навчання;
- Конкурси;
- Стажування;
- Молодіжні обміни;
- Створення креативного середовища [4, с.10].

Держава застосовує різні заходи для того, щоб соціальна активність молоді підвищувалася. Розробляються програми, проводяться конкурси, тренінги, фестивалі. На локальних рівнях реалізуються різні проекти. Таким є соціальний проект з підвищення соціальної активності сільської молоді «Активіст», що реалізовується в Рассказовском філії МБОУ Платоновской ЗОШ, розрахований на молодь 14 - 18 років.

Головною його метою є підвищення соціальної активності молодих людей у сільській місцевості.

Завдання:

Створення креативного середовища для процесу підвищення соціальної активності сільської молоді;

Розвиток комунікативних здібностей сільської молоді;

Формування почуттів патріотизму, громадянської позиції, розуміння прав і свобод особистості;

Створення на базі освітнього закладу шкільного радіовузла

На підготовчому етапі нами була проведена вхідна діагностика, результати якої дозволили визначити рівень соціальної активності учнівської молоді МБОУ Платоновской ЗОШ. Анкетування «Виявлення рівня соціальної активності старшокласників», складене Сафронової М.С., показало, що учнівська молодь має середній рівень активності.

Крім того, в процесі вхідної діагностики застосовувався опитувальник К. Бруннера «Який ваш творчий потенціал», результат якого показали, що у хлопців цілком нормальний творчий потенціал. Вони володіють тими якостями, які дозволяють творити, але у них є проблеми, які гальмують процес творчості. У всякому разі, наявний творчий дозволить їм себе проявити, якщо вони самі цього забажають.

На основному етапі відбулося планування та проведення циклу заходів, спрямованих на підвищення соціальної активності сільської молоді.

Центральним заходом проекту стало створення шкільного радіовузла під назвою «Шкільне Ехо», мета якого полягала в тому, щоб залучити молодь до школі подіям, сприяти активізації життєвої позиції учнів. Крім того,

був налагоджений щотижневий випуск з новинами, подіями, що відбулися в шкільному житті на цьому тижні. Учні самі займаються складанням буклету (підбір інформації, подання її з використанням комп'ютерних технологій) і його розповсюдженням.

Спільно з учнями старших класів нами була створена група на сайті "ВКонтакте", зайшовши на яку можна так само побачити шкільні новини, фотозвіти подій, план розважальних заходів.

З метою розвитку комунікативних здібностей шкільної молоді нами було проведено тренінг на тему «Йому слово, а він - десять». Діти познайомилися з азами мовного етикету і словами з молодіжного сленгу і їх значенням.

Спортивне змагання «А на війні, як на війні» спрямоване на формування почуттів патріотизму, громадянської позиції, розуміння прав і свобод особистості.

Похід «Арженській перевал» мав на увазі прогулянку старшокласників до місця пам'ятника російського льотчика, який розбився в роки Великої Вітчизняної війни.

Однією із запланованих форм реалізації мого проекту був КВН. І мені вдалося задіяти молодь не тільки в стінах школи, але й взяти участь в обласному КВК, який відбувся 1 квітня в Будинку культури по вул. Набережній р Тамбов. Темою заходу був лозунг «Молодь за спорт» (зв'язок з олімпіадою). Хлопці гідно показали себе, активно грали, жартували, артистично виступали на обласній сцені, де в результаті зайняли призове місце.

Також хлопцям вдалося взяти участь у такій формі підвищення соціальної активності як молодіжний обмін. У стінах Інституту Зарубіжної філології ТГУ ім. Г.Р. Державіна проходило свято «Франкофонії» - свято французької мови, де зібралися викладачі французької мови, хлопці з різних шкіл, студенти. Хлопці взяли участь у концертній програмі французькою мовою, а після концерту спілкувалися з представниками інших національностей, задавали питання про життя, культуру, навчання, дозвілля, проявляючи щире зацікавлення.

На заключному етапі була проведена вихідна діагностика, яка показала, що у 73% респондентів рівень соціальної активності значно підвищився, у 20% - середній, у 7 - залишився незмінним.

Також на заключному етапі проекту була проведена рефлексія нашої діяльності по підвищенню соціальної активності сільської молоді, внесені поправки і доповнення, а також намічений план подальшої роботи.

Технологія соціального проектування. Це процес переробки ідеї у зв'язку зі змінами існуючої дійсності в конкретний план дій і доведення його до розробки соціального проекту та його реалізації

Мета технології: створити умови для соціальних перетворень за допомогою самостійної ініціативної розпланованою діяльності молоді людини.

Завдання технології:

- Створити інструменти для безпосереднього залучення молоді у вирішення власних проблем і соціальних завдань;
- Створення якісного матеріального і нематеріального продукту за допомогою діяльності учасників.

Результати технології: введення в соціальне середовище соціальних інновацій. Напрацювання молоді людиною досвіду соціальних перетворень, навичок планування та відповідальної діяльності. Розширення горизонтів діяльності організації, так як реалізація проектів допомагає організації вести безперервну діяльність.

4. Флешмоб як форма розвитку соціальної активності молоді

Флешмоб (також *флеш моб* і *флеш-моб*, англ. *flash mob* — «спалахуючий натовп»), *flash* — спалах, *mob* — натовп) — це заздалегідь спланована масова акція, зазвичай організована через Інтернет або інші сучасні засоби комунікації, у якій велика кількість людей оперативно збирається у громадському місці, протягом декількох хвилин виконує заздалегідь узгоджені дії (сценарій), і потім швидко розходяться.

Немає єдиної думки з приводу того, яка мета проведення флешмобів. Учасники того самого заходу можуть переслідувати різні цілі. Серед можливих варіантів — розвага, порушення повсякденного ходу життя, справити враження на навколишніх, відчуття причетності до спільної справи, самоствердження (випробувати себе: «Чи зможу я це зробити на людях?»), спроба одержати гострі відчуття. Ідеологія класичного флешмоба дотримується девізу «Флешмоб поза релігією, поза політикою, поза економікою».

Рух флешмоба виходить із того, що у флешмоб-акцій є типові правила. Найважливіші їхні пункти:

- Начебто спонтанне дійство. Заборона збиратися або привертати увагу на місці до початку акції, одночасний початок і закінчення акції її учасниками. Після акції потрібно миттєво зникати з місця дії в різні сторони, і робити вигляд начебто ні чого й не було.
- Сценарій повинен привносити абсурдність у те, що відбувається.
- Жорстке дотримання сценарію.
- Не викликати агресивної реакції. Не порушувати законів і моральних засад, не показувати ніяких політичних поглядів. Флешмоб-акції, що не дотримуються цього вже будуть **екстрім-мобом** або **політ-мобом**.

Явище флеш-мобу почалося після того, як у жовтні 2002р. вийшла книга соціолога Говарда Рейнгольда «Розумний натовп: наступна соціальна революція» (англ. *Smart Mobs: The Next Social Revolution*), у якій автор пророкував, що люди будуть використовувати нові комунікаційні технології (Інтернет, стільникові телефони) для самоорганізації. У червні 2003 Роб Зазуєта з Сан-Франциско, прочитавши Рейнгольда, створив сайт **flocksmart.com**, на якому перші мобери стали домовлятися про збори.

Перший флешмоб пройшов 17 червня 2003 року в Нью-Йорку, США. Приблизно двісті чоловіків зібралися навколо одного дорогого килима в універмазі Масу's і почали казати продавцям, що живуть разом на складі на окраїні Нью-Йорку, і прийшли купити «Килимок Кохання».

Головні правила флешмобу:

- неможна порушувати етичні норми (правила);
- поводити себе з іншими учасниками як незнайомі;
- не можна приїздити на акцію більше ніж 2-3 людини разом;
- не сміятися, поводитися серйозно;
- приходити вчасно;
- на загострювати на собі увагу до початку акції;
- не мати конфліктів з міліцією;
- обов'язково бути у тверезому стані.

Флешмоб є інтегрованим поняттям, яке об'єднує елементи та засоби різних соціальних процесів. З точки зору вивчення миттєвого натовпу як різновиду мас, структура рольової диференціації має загальні риси з натовпом.

Ролі поділяються таким чином:

- організатори натовпу;
- активисти - ті, що найбільш активні;
- послідовники - люди, що рівняються на активістів;
- люди, що керуються потрапивши у натовп;
- люди, що потрапили у натовп випадково.

В залежності від форми прояву флешмоб має такі етапи:

I етап - сценарій на відповідному сайті.

II етап - обговорення сценарію.

III етап – поява людей на місці проведення акції.

IV етап – поява лідерів, які дають знак про початок акції.

V етап - активізація натовпу лідером.

VI етап- групове активне дійство, яке може змінюватися у залежності від форми флешмобу.

VII етап - закінчення акції.

VIII етап – обговорення на сайтах акцій, що відбулися.

Якщо розглядати організацію флешмобських акцій на рівні держави або декількох держав, то флешмоб можна назвати новим соціальним явищем. Для такого руху характерним є застосування дій, які розраховані на масову мобільність з метою впливу на цінності особистості. З іншого боку – це відсутність формального, бюрократичного способу організації.

Специфіка організації флешмобу полягає у тому, що він існує у двох вимірах: віртуальному і реальному. У віртуальному вимірі він зорганізується на сайтах, а у реальному – учасники приходять на заплановане місце проведення мобу та за допомогою спеціальних «маяків» починають та закінчують акцію.

Форми прояву флешмобу залежать від спрямованості і способу прояви.

Моб - це будь-яка акція флешмобу:

- Авто-моб - це флешмоб із застосуванням засобів пересування.
- Смс-моб - це моб, що здійснюється за допомогою повідомлень на мобільні телефони.
- Арт-моб - це акція, яка має художню спрямованість.
- Соул-моб - це акція соціального та політичного спрямування.
- Global Flash Mob - це глобальний моб, в якому беруть участь кілька країн або міст.

Нове покоління - це молодь. Вона завжди була чутливою до соціальних, політичних і технологічних змін. Дуже часто була винахідником і творцем цих змін. Нові форми організації молоді принесли із собою зміни і в організацію людей за допомогою засобів масової комунікації в цілому. Особливість флешмобу полягає в тому, що у віртуальному вимірі - це мережева спільнота, а в реальному - це натовп. Тобто організація відбувається за допомогою засобів масової комунікації, а реалізація запланованого - в реальному житті, на вулицях міст, тобто що флешмоб - це соціальний процес.